

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE

**Akcijski plan promoviranja i jačanja kratkih lanaca u
opskrbi hranom ustanova iz javnog sektora za razdoblje
2019. i 2020. godine**

ožujak 2019.

AKCIJSKI PLAN

promoviranja i jačanja kratkih lanaca u opskrbi hranom ustanova iz javnog sektora za razdoblje 2019. i 2020. godine

1. UVOD

Danas se sve veća važnost pridaje podrijetlu i kvaliteti hrane. Lokalna hrana i kratki lanci opskrbe općenito omogućavaju svježiju i kvalitetniju hranu te zdraviju prehranu.

Pritom se pod pojmom lokalno podrazumijeva kraći put transporta od mjesta proizvodnje do mjesta potrošnje. Korištenjem kratkih lanaca opskrbe lakše je utvrditi izvornost i autentičnost hrane, posebno u pogledu identiteta određenog područja, tradicionalnih proizvodnih procesa tog područja, kao i porijekla proizvoda. Lokalnim proizvođačima ostaje veći udio dodane vrijednosti proizvoda te se osnažuje lokalna ekonomija čime se omogućuje održivost bavljenja poljoprivredom i opstojnost malih poduzeća i poljoprivrednih gospodarstava.

Stratešku važnost lokalne proizvodnje hrane, odnosno kratkih lanaca opskrbe, prepoznala je i Europska unija. Europska komisija je u zakonodavstvo, koje se odnosi na politiku ruralnog razvoja, ugradila mjere koje potiču i podržavaju daljnji razvoj ruralnog područja, odnosno lokalnog sektora proizvodnje hrane i kratkih lanaca opskrbe.

Kako bi se u primjerenom roku omogućilo da se ostvare ove namjere predložen je Akcijski plan promoviranja i jačanja kratkih lanaca u opskrbi hranom ustanova iz javnog sektora.

1.1. OBUHVAT I STRUKTURA

Termin „zelena javna nabava“, koji se koristi u ovom Akcijskom planu, ne podrazumijeva posebnu vrstu javne nabave, već je definiramo kao postupak javne nabave kojim se javna tijela usmjeravaju da pri nabavama proizvoda i usluga, dodatno vrednuju proizvode koji imaju manje štetan učinak na okoliš od onih proizvoda koje bi inače nabavljali. Tako da tijela koja primjenjuju zelenu javnu nabavu, budu biti bolje pripremljena za suočavanje s ekološkim izazovima u nastanku, kao i političkim i obvezujućim ciljevima za smanjenje emisije stakleničkih plinova, energetske učinkovitost te ciljevima drugih politika o okolišu.

Osim smanjenja negativnih utjecaja na okoliš, uključuju se još i pitanja vezana uz održivost poljoprivredne proizvodnje, nutritivnu vrijednost proizvedene hrane i sveukupno upošljavanje proizvođačkih i distributivnih kanala za opskrbu javnih ustanova hranom kroz:

- a) učinkovito planiranje održive opskrbe hranom;
- b) podizanje učinkovitog gospodarenja poljoprivrednim potencijalom;
- c) podizanje pokazatelja povezanosti proizvodnje i potrošnje na lokalnoj razini;
- d) podizanje kakvoće i nutritivne vrijednosti hrane u zdravstvenim i obrazovnim ustanovama;
- e) stvaranje učinkovitog sustava pripreme namirnica radi smanjenja otpada od hrane.

Poštujući činjenicu da su sve navedene dimenzije važne i značajno međuovisne, a radi postizanja fokusa i operativnosti mjerama i aktivnostima u ovom Akcijskom planu ograničili

smo se na smanjenje utjecaja na okoliš, postizanje održivosti lokalnih proizvođača hrane, podizanje nutritivne vrijednosti obroka i smanjenje otpada od hrane.

2. CILJ AKCIJSKOG PLANA PROMOVIRANJA I JAČANJA KRATKIH LANACA OPSKRBE U OPSKRBI HRANOM USTANOVA IZ JAVNOG SEKTORA

Cilj je stvoriti poticajnu investicijsku klimu, jednostavnije uvjete poslovanja i osigurati konkurentan pristup tržištu prehrambenih proizvoda na unutarnjem tržištu.

Jedan od glavnih razloga niske konkurentnosti hrvatskih poljoprivrednih proizvoda, odnosno proizvoda domaćih poljoprivrednih gospodarstava je mala, neorganizirana, raznovrsna i usitnjena poljoprivredna proizvodnja sezonskog karaktera koja ponuđenim količinama teško nalazi put na tržištu, a još teže ostvaruje svoj plasman pri opskrbi ustanova iz javnog sektora.

Propisi i primjena sustava javne nabave koji obvezuju javne naručitelje značajno opterećuju javni sektor u stvaranju dugoročne perspektive lokalnih proizvođača i otežavaju malim proizvođačima ponudu. Stoga je glavni cilj ovog Akcijskog plana omogućiti administrativno rasterećenje za poljoprivredne proizvođače za 50% i ukloniti prepreke u ponudi hrane kroz kratke lance opskrbe do kraja 2020. godine.

Mjere uključene u ovaj Akcijski plan raspraviti u procesu međuresorne koordinacije sa tijelima državne uprave i konzultacija s poslovnim udruženjima (Hrvatskom poljoprivrednom komorom, Hrvatskom gospodarskom komorom, Hrvatskom obrtničkom komorom) tijekom 2019. godine.

PILOT projekt iz Akcijskog plana se započinje provoditi tijekom 2019. godine kroz 3 mjere: edukacija u području pripreme podloga za provedbu javne nabave hrane, osnivanja proizvođačkih organizacija radi objedinjavanja ponude hrane radi šire primjenu modela „kratkih lanaca opskrbe“, osnivanje subjekata u poslovanju s hranom radi predpripreme hrane za javne ustanove i smanjenja otpada od hrane. Očekivani rezultat je nutritivno veća kakvoća obroka i ušteda javnoj ustanovi.

Akcijski plan se nastavlja tijekom 2020. godine provedbom 3 mjere sadržane u Akcijskom planu Očekivani rezultat je nutritivno veća kakvoća obroka, rast učešća proizvoda iz „kratkim lanaca opskrbe oko 5% godišnje odnosno povećane vrijednosti učešća plasiranih domaćih proizvoda javnom sektoru kao ušteda u javnom sektoru.

2.1. OKVIR

Tijela koja primjenjuju (zelenu) javnu nabavu treba pripremiti za suočavanje s ekološkim izazovima u nastanku, kao i obvezujućim ciljevima za smanjenje emisije stakleničkih plinova, energetske učinkovitost te ciljevima drugih politika o okolišu.

U ovom Akcijskom planu ograničili smo se na smanjenje utjecaja na okoliš, postizanje održivosti lokalnih proizvođača hrane, podizanje nutritivne vrijednosti obroka i smanjenje otpada od hrane.

Osim smanjenja negativnih utjecaja na okoliš, uključuju se još i pitanja vezana uz održivost poljoprivredne proizvodnje, nutritivnu vrijednost proizvedene hrane i sveukupno upošljavanje proizvođačkih kapaciteta i stvaranje distributivnih kanala za opskrbu javnih ustanova hranom, poštujući činjenicu da su sve navedene dimenzije važne i značajno međuovisne.

2.2. KRATKI LANAC OPSKRBE

Strateška važnost lokalne proizvodnje hrane i kratki lanci opskrbe prepoznate su vrijednosti na svim razinama Europske Unije (u daljnjem tekstu: EU) (europskoj, regionalnoj i nacionalnoj).

Obzirom da razvoj lokalnog sektora proizvodnje hrane ima višestruke nacionalne koristi – ekonomske, okolišne, zdravstvene, socijalne i društvene, Europska komisija je ugradila u nove regulative brojne mjere koje potiču i podržavaju daljnji razvoj proizvodnje u ruralnim područjima, a posebice u politikama vezanim uz ruralni razvoj.

Lokalno predstavlja najmanju jedinicu koja opisuje podrijetlo hrane i utvrđuje udaljenost od mjesta proizvodnje do mjesta prodaje. Prema tome da bi se hrana mogla kvalificirati kao lokalna, moguće je razmatrati kriterij udaljenosti ruralnih dobavljača i urbanih središta ili u širem kontekstu razmatrati kriterij zemlje podrijetla.

Pri deklariranju podrijetla prehrambenih proizvoda uvjet je označavanje zemlje podrijetla, a za naše domaće proizvode to je Republika Hrvatska.

Kratki lanci opskrbe podrazumijevaju smanjivanje broja posrednika do najmanje mjere koja je moguća kako bi gotov proizvod bio dostavljen na mjesto krajnje potrošnje, a idealna situacija kada proizvođač izravno prodaje potrošaču bez ijednog posrednika.

Korištenje kratkih lanaca opskrbe, lokalnim proizvođačima ostaje veći udio dodane vrijednosti proizvoda. Osim toga, jača se lokalna ekonomija koja omogućava održivost bavljenja poljoprivredom i opstojnost malih poduzeća, obrta i poljoprivrednih gospodarstava.

Lokalna hrana i kratki lanci opskrbe omogućavaju potrošačima svježiu, kvalitetniju hranu i zdraviju prehranu. Hrana koja se tehnološkim postupcima priprema za dugotrajniji proces distribucije od točke proizvodnje do točke potrošnje (ili kupnje) gubi na svojim nutritivnim i gastronomskim vrijednostima. Smanjenje emisije plinova i utroška energije koji nastaju transportom i distribucijom predstavlja slijedeću značajnu dobrobit za širu zajednicu.

Prema tome što je lanac opskrbe kraći, to je lakše komunicirati izvornost i autentičnost, u smislu kulturnog i prehrambenog identiteta određenog područja, tradicionalnih proizvodnih postupaka i porijekla sastojaka proizvoda. Krajnji potrošač ima pravo znati otkuda je hrana, tko je proizvodi, kako se proizvodi, te njene nutritivne i prehrambene vrijednosti.

Tako je do sada prema zakonu kojim se određuju ciljevi i mjere poljoprivredne politike, a jednaka je odredba sadržana i u zakonu koji određuje obiteljska poljoprivredna gospodarstva, prodaja vlastitih poljoprivrednih proizvoda proizvedenih na Obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu (u daljnjem tekstu: OPG-u) omogućena prodajom na veliko izravno na tržnicama na veliko ili prodajom registriranim fizičkim i pravnim osobama koje neposredno otkupljuju poljoprivredne proizvode za preradu i/ili daljnju prodaju (neposredno na OPG-u ili na mjestima

organiziranog otkupa), odnosno izravnom prodajom maloprodajnim objektima koji izravno opskrbljuju krajnjeg potrošača (uključujući i ugostiteljske objekte), isto tako je omogućeno da OPG prodaje vlastite poljoprivredne proizvode izravnom prodajom kroz kratke lance opskrbe krajnjih potrošača, kao što je prodaja na malo izvan prodavaonice (prodaja na štandovima i klupama na tržnicama na malo i izvan tržnica na malo, prigodna prodaja na sajmovima, izložbama, priredbama, izletištima, na štandovima unutar trgovačkih centara, ustanova i slično), prodajom na daljinu putem oglasa u medijima uz dostavu potrošaču, pokretnom prodajom te prodajom putem automata OPG-a, prodajom na vlastitom prodajnom kiosku OPG-a i prodajom na prostoru vlastitog OPG-a.

2.3. SADAŠNJE STANJE

Republika Hrvatska je srednjeeuropska i mediteranska zemlja koja u sebi sadrži raznovrsne gastronomske regije, a time i mnoštvo autohtonih jela i pića za koje je (s ciljem stvaranja i očuvanja nacionalnog i gastronomskog identiteta) važno iskoristiti mogućnosti EU zaštite autohtonih proizvoda.

Liberalizacijom tržišta povećana je izloženost domaćih proizvođača sve većoj konkurenciji sa stranih tržišta, to je važna činjenica zbog koje se treba trajno orijentirati na prilagodbe, na traženje svojeg mjesta na tržištu, na prilagodbe tržištu kroz snižavanje troškova proizvodnje, kroz proširenje asortimanu i veću agresivnost u marketingu koje jedino proizvođača u konačnici mogu učiniti tržišno konkurentnim.

Važni elementi u stvaranju gastronomskog identiteta su specifičnosti podneblja, kulturno nasljeđe i tradicija, što u sebi objedinjuju autohtoni prehrambeni proizvodi, koji obzirom na specifična organoleptička svojstva i dugu tradiciju proizvodnje predstavljaju ponudu pojedinih regija Hrvatske.

Hrvatski proizvođači, kroz vlastite preradbene kapacitete, proizvode finalne proizvode visoke kvalitete i dodane vrijednosti (brojni su primjeri sireva, maslinovih ulja, vina, mesnih proizvoda i sl.) koji daju veliki značaj prvenstveno za svoj kraj.

Razumljivo je da hrvatski proizvođači poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, ne mogu na stranim tržištima biti konkurentni s velikim količinama proizvoda ali iz toga razloga trebaju koristiti mogućnosti proizvodnje prepoznatljivih prehrambenih proizvoda posebnih značajki kvalitete s kojima je moguće postići bolju cijenu na tržištu.

Organiziranjem različitih manifestacija (poput „doručak s hrvatskih farmi“, lokalni i regionalni eko-etno, enološki i gastro sajmovi) na kojima sudjeluje veći broj lokalnih proizvođača, ostvaruje se povezivanje proizvođača i potrošača te time doprinosi skraćivanju puta „od polja do stola“ i omogućava omogućiti našim poljoprivrednicima da svoje proizvode ponude kako unutar turističke sezone, tako i tijekom godine.

Sudjelovanje na ovim manifestacijama je dobar i poticajni primjer prezentacije proizvoda i proizvođača autohtonih prehrambenih proizvoda iz jedne regije u drugim krajevima, odnosno promocije Hrvatske u cjelini.

Obzirom da je danas utjecaj svjetskog tržišta uz opću liberalizaciju trgovanja, utjecao i na usvajanje pojedinih navika potrošača, pred proizvođače poljoprivrednih proizvoda i hrane svakodnevno se postavlja sve više izazova, kako kroz zakonske norme u higijeni, kakvoći i trajnosti proizvoda, tako i na način prezentacije i prodaje.

Stoga se otvaraju mogućnosti da se kao dio kratkih lanaca opskrbe uspostavljaju stalna prodajna mjesta (u vrijeme turističke sezone ili tijekom čitave godine) na određenim lokalno ili regionalno prepoznatljivim lokalitetima, čime bi se ostvarila stalna ponuda pojedinih domaćih proizvoda na tržnicama na malo, a uz to stalno promovirati ponudu lokalnih proizvođača.

Osim izravne prodaje sve su češći trendovi internetskog oglašavanja i prodaje „na daljinu“ uz dostavu kupcu odnosno krajnjem potrošaču.

Sve ovo otvara šire mogućnosti za uspostavu mrežne internetske stranice na kojoj bi svim proizvođačima bilo omogućeno besplatno oglašavati svoje proizvode.

Zaključno, iako su se tehnološke i gospodarske prilike bitno izmijenile, poljoprivreda odnosno proizvodnja hrane u cjelini i dalje zadržava svoju veliku gospodarsku važnost, a kao radno intenzivna djelatnost pruža perspektivu za povećanje zaposlenosti na lokalnoj razini.

Mogućnosti investiranja otvaraju se kroz promjenu načina uzgoja, načina prerade, a put novim investicijama pruža se i kroz povećanje kvalitete proizvoda te kroz izravnu prodaju.

Organizirani proizvođači mogu zasigurno i konkurentno kako domaćem tako i stranom tržištu ponuditi tradicijsku kvalitetu svojih proizvoda.

Okupljanje i udruživanje proizvođača temelj je funkcioniranja i pruža mnoge druge mogućnosti kroz zajednički marketing i nastup na tržištu, brendiranje proizvoda, proizvodnju većih količina ujednačene kvalitete kao i zajedničko korištenje proizvodnih kapaciteta.

Sve to može značajno utjecati na jačanje promocije kroz povećanu informiranost potrošača i u konačnici na povećanje konkurentnosti odnosno povoljne financijske rezultate.

2.4. POZITIVNE PRAKSE DRUGIH ZEMALJA

U 2015. godini unutar Europskog inovacijskog partnerstva u području poljoprivrede rađena su istraživanja u svrhu razvoja lokalnih prehrambenih sustava, a Europski Parlament je s nekoliko usvojenih rezolucija podržao kratke lance opskrbe hranom i lokalne prehrambene sustave kao dobar način osiguranja fer cijene za proizvođače i povezivanja hrane s originalnim lokalitetom.

Tekuća razvojna EU politika za ruralna područja u perspektivi 2014.-2020. u odnosu na prethodno razdoblje snažnije naglašava podršku kratkim lancima opskrbe i nastoji ih preciznije definirati. Proizvođači koji se žele uključiti u lokalne sustave opskrbe hranom mogu koristiti nekoliko mjera sufinanciranih iz EAFRD-a (Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj).

Unutar EU prepoznajemo velik broj različitih shema kratkih lanaca opskrbe i lokalnih prehrambenih sustava. Prednosti su im poštenije cijene za proizvođače, pristup svježoj i

sezonskoj hrani za potrošače, smanjeni negativni utjecaji na okoliš i socijalna kohezija na lokalnoj razini.

Lokalne ekonomije definitivno imaju koristi od takvih shema koje, opet, imaju potencijal stvaranja radnih mjesta.

Međusobno povezivanje lokalnih proizvođača omogućava da veći dio novostvorene dodatne vrijednosti proizvoda ostane proizvođaču, umjesto da se kroz opskrbni lanac, preko velikog broja sudionika u procesu distribucije, prelije izvan lokalnog gospodarstva.

U posljednje vrijeme, kratki lanci opskrbe hranom i lokalna tržišta, na kojima poljoprivredni proizvođači prodaju direktno svoje proizvode potrošačima ili uz minimalan broj posrednika, značajno su narasli u zemljama EU i to ne samo u ruralnim, već i urbanim područjima.

Riječ je o alternativni dugim konvencionalnim lancima hrane u kojima mali proizvođači imaju male pregovaračke moći i potrošači ne mogu povezati hranu s poznatim proizvođačem ili lokalitetom. Prosječno, 15% EU poljoprivrednih gospodarstava prodaju više od pola svojih proizvoda direktno potrošačima.

2.4.1. Pozadina

Sa strane potrošača:

Europski potrošači uobičajeno povezuju lokalne poljoprivredno-prehrambene proizvode s većim standardima kvalitete (nutritivne vrijednosti i svježina), zdravom prehranom te ih smatraju ih okolišno prihvatljivijim (manje negativne emisije);

Potrošači vrlo često cijene mogućnost direktnog kontakta s proizvođačima i poznavanja porijekla proizvoda;

Eurobarometar 2016: četiri od pet Europljana smatraju da je jačanje uloge poljoprivrednih proizvođača u lancu opskrbe hranom vrlo važno;

Sa strane proizvođača:

Kraći lanci opskrbe (izravna prodaja ili uz minimalan broj posrednika) omogućuju proizvođačima veći udio u tržišnoj cijeni proizvoda čime se povećava njihov dohodak;

Ovo lokalni proizvođači mogu iskoristiti za daljnji razvoj i podizanje kvalitete proizvoda, odnosno mogu planirati povećanje broja proizvoda ili količina proizvoda koje će nuditi tržištu.

2.5. PITANJE DEFINICIJE I REGULATIVE U EU

2.5.1. Neravnoteže u lancima opskrbe hranom

Prehrambeni lanci povezuju tri glavna sektora: poljoprivredni, prehrambeno-prerađivački i distribucijski, odnosno veći broj različitih dionika: poljoprivrednika, prerađivača, trgovaca, veletrgovaca i trgovaca na malo; neki od njih dio su malog i srednjeg, a neki velikog gospodarstva iz čega proizlaze značajne neravnoteže u pregovaračkoj moći unutar lanaca, a koje mogu rezultirati nepoštenim trgovačkim praksama. Veliki kupci su, katkad, jedini pristup tržištu za male poljoprivrednike i prerađivače te se znalo dogoditi da su prisiljeni i na prodaju s gubitkom. Rezolucija Europskog Parlamenta usvojena u lipnju 2016. godine požuruje

Europsku Komisiju na pripremu formalnih prijedloga protiv nepoštenih trgovačkih praksi u svrhu osiguranja poštenih zarada za poljoprivrednike i boljih izbora za potrošače.

Općenito, ipak se može reći da su lokalne sheme još uvijek prilično granične unutar širih europskih prehrambenih sustava; prosječno 15% europskih gospodarstava prodaje više od pola svoje proizvodnje direktno kupcima, no riječ je o pretežito malim gospodarstvima. Značajne su razlike u pogledu udjela direktnih prodaja – Grčka 25%, 19% Slovačka, 18% Mađarska, Rumunjska i Estonija, manje od 5% u Malti, Austriji i Španjolskoj; u Francuskoj 21% poljoprivrednika prodaju svoje proizvode unutar kratkih lanaca proizvod, a pola proizvođača povrća i meda su uključeni u takve lance.

Stanje u EU zemljama: Neujednačena praksa koja rezultira u nemogućnosti odgovarajućih usporedbi unutar EU;

Općenito, smatra se da kratki lanci opskrbe hranom uključuju minimalan broj posrednika (ili čak niti jednog u slučaju izravne prodaje);

Ipak, postoji definicija u članku 2. EU Regulative 1305/2013 (Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj) koja govori da su kratki lanci opskrbe oni koji uključuju ograničen broj ekonomskih dionika potrebnih za suradnju i lokalni ekonomski razvoj te bliske zemljopisne i socijalne veze između proizvođača, prerađivača i potrošača. Ovu definiciju nadopunjuje članak 11. Delegirane regulative 807/2014 koji govori o „podršci uspostavljanju i razvoju kratkih lanaca opskrbe hranom...koji podrazumijevaju ne više od jednog posrednika između proizvođača i potrošača“.

U Francuskoj, Ministarstvo poljoprivrede službeno definira kratke lance opskrbe hranom ili kao izravnu prodaju između proizvođača i potrošača ili indirektnu prodaju s ne više od jednog posrednika

Definiranje lokalnih sustava hranom je kompleksnije od definiranja kratkih lanaca opskrbe: Regulative 807/2014 samo govori da će zemlje članice unutar svojih operativnih programa same definirati lokalna tržišta pogodna za korištenje Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj. U stvarnosti, lokalno je često određeno terminima udaljenosti između točke proizvodnje i točke prodaje. Također, definicija može biti povezana sa zemljopisnim područjem kao što su županije, regije i zaštićena prirodna područja (nacionalni parkovi).

Moguću definiciju daje Zajednički istraživački centar u 2013. godini: „lokalni prehrambeni sustav je onaj u kojem se hrana proizvodi, prerađuje i trži na definiranom zemljopisnom području, ovisno o izvorima riječ je o području između 20 i 100 km promjera; ovo, pak, ovisi o gustoći naseljenosti, dostupnosti i karakteru područja (ruralnom ili urbanom); termin „lokalno“ dodatno govori i o međusobnom povjerenju i suradnji između proizvođača i potrošača.

2.6. PREGLED KRATKIH LANACA OPSKRBE I LOKALNIH PREHRAMBENIH SUSTAVA U EU

2.6.1. Klasifikacija kratkih lanaca – prvi pristup:

Izravne prodaje od strane pojedinih proizvođača; na gospodarstvima, u lokalnim trgovinama, na festivalima i sajmovima; u većini EU zemalja,

Skupne izravne prodaje; organizacije proizvođača sudjeluju u javnim nabavama koje organiziraju škole, bolnice i slični naručitelji.

Partnerstva: pisani partnerski sporazumi kakvi postoje npr. u Francuskoj, Portugalu i Njemačkoj.

2.6.2. Drugi pristup dijeli kratke lance u dvije osnovne kategorije:

Tradicionalni (izravne prodaje na gospodarstvima, lokalne trgovine i sl., pretežit model u novim članicama i na Mediteranu);

Neo-tradicionalni (kompleksniji pristup s podrškom institucija, razvijeniji na sjeverozapadu);

2.6.3. Sheme i proizvodi

Unutar kratkih lanaca opskrbe, trže se uglavnom svježe voće i povrće, proizvodi životinjskog porijekla poput mesa i mliječni proizvodi; također, trže se certificirani i necertificirani proizvodi nastali punom ili djelomičnom organskom proizvodnjom;

Neke EU zemlje su razvile nacionalne sheme s oznakama, a oznake mogu biti i regionalne ili lokalne;

Na sjeverozapadu EU velike sheme s preko 100 proizvođača u svakoj;

2.6.4. Dobrobiti

Viši udio u tržišnoj cijeni za proizvođače;

Mogućnost dodatnih investiranja u proizvodnju;

Veće povjerenje potrošača;

Rastuća potražnja za lokalnom hranom može ojačati lokalna gospodarstva u cjelini;

Nova radna mjesta u poljoprivredi i proizvodnji hrane, osobito važno za ruralna i izolirana područja;

Jačanje turizma kroz prepoznavanje kulturnog identiteta povezanog s hranom;

Prednosti po okoliš (manje pesticida, sintetičkih dodataka, vode i energije, smanjeni troškovi pakiranja i skladištenja, manji prijevozni troškovi).

2.6.5. Slabosti i barijere

Ograničena mogućnost ekspanzije;

Nedovoljna proizvodnja za velike potrošače;

Viši troškovi proizvodnje u odnosu na velike konvencionalne sheme;

Ograničene mogućnosti marketinga;

Nedovoljna informiranost o higijenskim propisima;

Nedostatna financijska podrška za male i mlade poljoprivrednike;

Sezonska narav proizvoda (a potrebe tijekom cijele godine kojima mogu odgovoriti veliki dionici na međunarodnom tržištu);

Neujednačen pristup regulaciji, označavanju.

2.6.6. EU programi i potpore

Dio Zajedničke poljoprivredne politike u novoj perspektivi;

Prema Uredbi (EU) br. 1305/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) i stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1698/2005, Prioritet 3, se odnosi na promociju organiziranih prehrambenih lanaca; Fokus područje 3A odnosi se na „povećanje konkurentnosti primarnih proizvođača hrane njihovim boljim integriranjem u prehrambene lance kroz sheme kvalitete, promocijom kratkih lanaca, organiziranjem proizvođačkih organizacija“.

3. JAVNI SEKTOR

Javni sektor, kroz javne potrošače može odigrati ključnu ulogu kako u potrošnji proizvoda tako i u dugoročnom planiranju odnosno poticanju održive proizvodnje i potrošnje kvalitetnijih proizvoda u pogledu svježine i kvalitete hrane, smanjenju negativnih utjecaja na okoliš kroz korištenje kraćeg transporta i poštivanje okolišnih standarda za vozila, manjeg broja dostavnih vozila odnosno vozila sa smanjenom emisijom štetnih plinova te uz značajno smanjenje korištenja ambalaže i stvaranja ambalažnog otpada.

Nastavno na dosadašnje aktivnosti promicanja „zelenih“ mjerila u javnoj nabavi po općim kriterijima i načelima ponude i potražnje, namjera je dati potporu obveznicima javne nabave i omogućiti snažniji razvoj tržišta primjenom „zelenih“ mjerila u nabavama proizvoda i usluga posebice u nabavama hrane. Obzirom da hrana i dostava hrane prema svom utjecaju na okoliš, proračunskoj važnosti, mogućnosti utjecaja na tržište te dostupnosti alternativa koje su prikladnije za okoliš predstavlja važan udio u nabavama javnog sektora. Pritom uzimajući u obzir da javni sektor svake godine nabavlja značajne količine hrane i pića kako za bolnice, domove socijalne skrbi, odgojne i obrazovne ustanove te kuhinje zaposlenih u javnim i državnim službama. Poljoprivreda i proizvodnja hrane su važan dio europskog gospodarstva ali istovremeno izravno utječu na bioraznolikost i sudjeluju u stvaranju stakleničkih plinova te onečišćenju tla i voda, a dodatno skladištenjem prehrambenih proizvoda, ambalažnim pakiranjima i prijevozom.

Pojedine grupacije javnih naručitelja, bolnice, škole, vrtići, domovi umirovljenika, imaju značajne potrebe za nabavama sezonskih, svježih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i hrane s naglašenim kvalitativnim ili nutritivnim značajkama.

Stoga se odredbom članka 284. stavak 7. u Zakonu o javnoj nabavi, daje mogućnost javnim naručiteljima pri nabavi poljoprivredno prehrambenih proizvoda i hrane da kriterij cijene ili troška nije jedini kriterij za odabir ponude, nego javni naručitelji mogu pri odabiru najpovoljnije ponude primijeniti **dodatne kriterije i relativne pondere** u pogledu vrednovanja svježine i kvalitete hrane, kratkoće transporta i smanjivanja negativnih emisija i utjecaja na okoliš.

Primjena dodatnih kriterija omogućava jače povezivanje javnog sektora s poljoprivredno-prehrambeno proizvodnim uz istovremeno osiguravanje svježina proizvoda, veće iskorištenje nutritivnih vrijednosti, smanjenje troškova transporta i troškova distribucije kao i smanjenje negativnog učinka transporta na okoliš.

Čelnik središnjeg tijela državne uprave nadležan za poljoprivredu i hranu može svojom odlukom javnim naručiteljima iz svog djelokruga, sukladno članku 284. stavak 8. Zakona o javnoj nabavi, odrediti kriterije i relativne pondere vezane uz nabavu poljoprivredno prehrambenih proizvoda i hrane, a ta odluka javnim naručiteljima omogućava alat za izradu kriterija za ocjenu ponuda koji je stimulativan putokaz za proizvođače u traženju i jačanju veze između kvalitete proizvoda i lokalnog tržišta.

Neobvezujuća primjena kriterija i relativnih pondera u javnoj nabavi poljoprivredno prehrambenih proizvoda i hrane svim javnim naručiteljima da vrednuju osobine ponuđene robe u pogledu svježine i kvalitete hrane, kratkoće transporta i smanjivanja negativnih emisija i utjecaja na okoliš, odnosno da samo kriterij cijene ili troška nije jedini kriterij za odabir najpovoljnije ponude.

Obzirom da odredba Zakona o javnoj nabavi ukazuje da ponuda s najnižom cijenom nije jedini kriterij prilikom odlučivanja naručitelja o izboru budućeg dobavljača, namjera je javnim naručiteljima omogućiti transparentne kriterije za odabir ponude, pri nabavi poljoprivredno prehrambenih proizvoda i hrane, prema kojima cijena ili trošak nije jedini kriterij.

Uspostava takve sheme javne nabave je vezana uz jače naglašavanje specifičnih potrošačkih potreba javnog sektora prema proizvođačima poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, vrednovanje ponuda kroz kvalitativne karakteristike u pogledu svježine i kvalitete hrane, kratkoće transporta i smanjivanja negativnih emisija i utjecaja na okoliš.

4. PILOT PROJEKT U 2019. GODINI

4.1. Značaj pilot projekta

Analiza dosadašnje europske prakse pokazuje višestruke koristi ako se u prehrani javnog sektora koristi model „kratkih lanaca opskrbe“.

Rečene koristi su gospodarske, zdravstvene, socijalne, okolišne i opće društvene.

Model „kratkih lanaca opskrbe“ podrazumijeva integraciju svih procesa u prehrambenom lancu na lokalnoj razini :

- proizvodnju namirnica,
- određene faze prerade,
- distribuciju,
- pripremu hrane za krajnjeg potrošača u kuhinjama javnog sektora.

Jedan od doprinosa općem cilju stvaranja poticajne investicijske klime, pojednostavljenja uvjeta poslovanja i osiguravanja konkurentnog pristup tržištu prehrambenih proizvoda je omogućavanje preduvjeta za proizvodno i ekonomsko povezivanje lokalnih poljoprivrednih gospodarstava s institucionalnim potrošačima iz javnog sektora.

Potvrda svrhovitosti primjene predloženog modela „kratkih lanaca opskrbe“ u bolničkim sustavima razložna je iz iskustava mnogih razvijenih država EU.

4.2. Svrha pilot projekta

Provedbom pilot projekta dokazati gospodarsku i široku društvenu opravdanost uključivanja lokalnih proizvođača hrane u sustav opskrbe namirnicama za potrebe prehrane u velikim bolničkim sustavima i drugim javnim ustanovama.

Analizom rezultata provedbe pilot projekta stvaraju se pretpostavke za implementaciju modela „kratkih lanaca opskrbe“ u ostale institucije javnog sektora (škole, vrtići, domovi ...).

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, godišnja proizvodnja povrća u RH za 2015. iznosi 222.117 tona, a voća 318.671 tona, a hrvatske bolnice koje podliježu obvezi zajedničke objedinjene javne nabave zajedno potroše 3.400 tona voća i povrća, što je oko 0,5% ukupne nacionalne proizvodnje.

4.3. Nositelj pilot projekta

KBC Zagreb poslužuje godišnje oko 1.9 milijuna obroka za pacijente pri čemu se na namirnice potroši oko 11 milijuna kuna. Tako se godišnje za bolničku i društvenu prehranu potroši oko 64.000 kg junećeg i svinjskog mesa, oko 50.000 kg pilećeg i purećeg mesa, oko 15.000 kg ribe i 11.000 kg suhomesnatih proizvoda, te oko 315.000 kg povrća i 105.000 kg voća, što financijski iznosi oko 2.25 milijuna kuna, a pri tome se proizvede oko 55.000 kg biootpada od voća i povrća, za čije se zbrinjavanje izdvaja (značajno) oko 140.000,00 kn.

Uzimajući u obzir gore navedeno, KBC – Zagreb kao najveća i najkompleksnija bolnica u sustavu zdravstva Republike Hrvatske, je veliki potrošač namirnica biljnog i životinjskog

podrijetla (ili jedan od složenijih bolničkih sustava) opravdan je kao nositelj pilot projekta obzirom na cilj da se na odabranom uzorku korištenih sirovina za bolničku prehranu omogući prikaz gospodarske i društvene opravdanost primjene modela „kratkim lanaca opskrbe“ u bolničkoj prehrani u RH.

Provođenjem pilot projekta stekla bi se iskustva radi uspostave provedbenih postupaka u javnoj nabavi hrane koju provode ustanove (institucije) javnog sektora (bolnice, škole, vrtići, domovi za stare i nemoćne osobe, javne kuhinje i sl.).

Osim toga prema poimanju „zdrave prehrane“ odnosno prehrane kao sastavnice zdravstvene skrbi, ukazalo bi se na bitne pretpostavke potrebne za stvaranje preduvjeta za širu primjenu modela „kratkim lanaca opskrbe“ u bolničkoj prehrani odnosno prehrani u javnom sektoru.

4.4. Vremenski okvir i aktivnosti pilot projekta u 2019. godini

MJERA	Aktivnosti	Vremenski okvir
MJERA 1. Nositelji: Ministarstvo poljoprivrede u koordinaciji s Ministarstvom gospodarstva, poduzetništva i obrta Ministarstvo zdravstva Ostali: Hrvatska poljoprivredna komora, Hrvatska gospodarska komora, Hrvatska obrtnička komora, Grad Zagreb, županija Zagrebačka	Edukacija za predstavnike osnivača i zaposlenike javne ustanove KBC Zagreb te predstavnike i zaposlenike gospodarskih subjekata i udruženja iz djelatnosti poljoprivrede i proizvodnje hrane	travanj-prosinac 2019. godine
MJERA 2. Nositelji: Ministarstvo poljoprivrede u koordinaciji s Hrvatskom poljoprivrednom komorom, Hrvatskom gospodarskom komorom, Hrvatskom obrtničkom komorom Ostali: Savez braniteljskih zadruga Udruge obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava,	Edukacije i radionice o važnost poslovnog i tržišnog organiziranja poljoprivrednika te važna načela za osnivanje proizvođačkih organizacija s ciljem objedinjavanja ponude hrane i šire primjene modela „kratkim lanaca opskrbe“ te načina ostvarivanja potpora za osnivanje i početak rada proizvođačkih organizacija	travanj-prosinac 2019. godine
MJERA 3. Nositelji: Ministarstvo poljoprivrede u koordinaciji s Ministarstvom zdravstva Ostali: Hrvatska poljoprivredna komora, Hrvatska gospodarska komora, Hrvatska obrtnička komora	Edukacija i radionica o tržišnoj opravdanosti osnivanja subjekata u poslovanju s hranom radi predpripreme hrane za javne ustanove i smanjenja otpada od hrane te nedostacima, prednostima i mogućnostima „outsourcinga“ određenih faza pripreme hrane vanjskim dobavljačima	travanj-prosinac 2019. godine

5. PROVEDBA MJERA IZ AKCIJSKOG PLANA U 2020. GODINI

5.1. Mjere

Akcijski plan strukturom je podijeljen u 3 mjere:

Mjera 1. vezana je uz edukaciju iz području pripreme podloga za provedbu javne nabave hrane

Mjera 2. vezane je uz osnivanja proizvođačkih organizacija radi objedinjavanja ponude hrane radi šire primjenu modela „kratkim lanaca opskrbe“

Mjera 3. vezane je uz osnivanje subjekata u poslovanju s hranom radi predpripreme hrane za javne ustanove i smanjenja otpada od hrane

5.2. Provedba mjera

Za provedbu 1. Mjere nadležno je Ministarstvo poljoprivrede u koordinaciji s Ministarstvom gospodarstva, poduzetništva i obrta koje će održati edukacije za predstavnike osnivača i zaposlenike javnih ustanova te predstavnike i zaposlenike gospodarskih subjekata i udruženja iz djelatnosti poljoprivrede i proizvodnje hrane.

Za provedbu 2. Mjere nadležno je Ministarstvo poljoprivrede u koordinaciji s Hrvatskom poljoprivrednom komorom, Hrvatskom obrtničkom komorom i Hrvatskom gospodarskom komorom, koje će kroz radionice prikazati važnost poslovnog i tržišnog organiziranja poljoprivrednika te načela važna za osnivanje proizvođačkih organizacija radi objedinjavanja ponude hrane i širu primjenu modela „kratkim lanaca opskrbe“ te načina ostvarivanja potpora za osnivanje i početak rada proizvođačkih organizacija.

Za provedbu 3. Mjere nadležno je Ministarstvo poljoprivrede u koordinaciji s Ministarstvom zdravstva koje će kroz radionice prikazati važnost i tržišne potrebe za osnivanje subjekata u poslovanju s hranom radi predpripreme hrane za javne ustanove i smanjenja otpada od hrane te nedostatke, prednosti i mogućnosti „outsourcinga“ određenih faza pripreme hrane vanjskim dobavljačima.

5.3. Pretpostavke

Koraci koji bi se trebali primijeniti za zelenu javnu nabavu hrane kroz „kratke lance“ su:

- odrediti potencijalne sudionike i partnere
- procijeniti tržišne okvire i potrebe javnog sektora
- procijeniti proizvodne kapacitete lokalnih proizvođača
- procijeniti dosadašnja iskustva i odnose između javnog sektora i dobavljača hrane
- identificirati (karakteristike proizvoda) radi odgovarajućeg modela provedbe nabave
- promovirati i identificirati najpovoljniji oblik povezivanja malih, srednjih i velikih proizvođača (poljoprivrednika) dobavljača hrane javnom sektoru
- razmotriti sve pravne i provedbene okvire radi smanjenja birokratskih barijera

- ostvariti jaču komunikacija između poljoprivrednika i institucija

5.4. Vremenski okvir i aktivnosti provedbe mjera u 2020. godini

MJERA	Aktivnosti	Vremenski okvir
<p>MJERA 1. Nositelji: Ministarstvo poljoprivrede u koordinaciji s Ministarstvom gospodarstva, poduzetništva i obrta Ostali: Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Ministarstvo zdravstva, Ministarstvo pravosuđa, Ministarstvo obrane, Ministarstvo unutarnjih poslova Hrvatska poljoprivredna komora, Hrvatska gospodarska komora, Hrvatska obrtnička komora, županije, jedinice lokalne samouprave</p>	<p>Edukacija za predstavnike osnivača i zaposlenike javnih ustanova te predstavnike i zaposlenike gospodarskih subjekata i udruženja iz djelatnosti poljoprivrede i proizvodnje hrane</p>	<p>siječanj-prosinac 2020. godine najmanje tri regionalne edukacije godišnje</p>
<p>MJERA 2. Nositelji: Ministarstvo poljoprivrede u koordinaciji s Hrvatskom poljoprivrednom komorom, Hrvatskom gospodarskom komorom, Hrvatskom obrtničkom komorom Ostali: Savez braniteljskih zadruga Udruge obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava</p>	<p>Edukacije i radionice o važnost poslovnog i tržišnog organiziranja poljoprivrednika te važna načela za osnivanje proizvođačkih organizacija s ciljem objedinjavanja ponude hrane i šire primjene modela „kratkim lanaca opskrbe“ te načina ostvarivanja potpora za osnivanje i početak rada proizvođačkih organizacija</p>	<p>siječanj-prosinac 2020. godine najmanje pet regionalnih edukacija godišnje</p>
<p>MJERA 3. Nositelji: Ministarstvo poljoprivrede u koordinaciji s Ministarstvom zdravstva Ostali: Hrvatska poljoprivredna komora, Hrvatska gospodarska komora, Hrvatska obrtnička komora</p>	<p>Edukacija i radionica o tržišnoj opravdanosti osnivanja subjekata u poslovanju s hranom radi predpripreme hrane za javne ustanove i smanjenja otpada od hrane te nedostacima, prednostima i mogućnostima „outsourcinga“ određenih faza pripreme hrane vanjskim dobavljačima</p>	<p>siječanj-prosinac 2020. godine najmanje tri regionalne edukacije godišnje</p>